

הַנֶּשֶׁךְ הָאַחֲרוֹן בְּבֵית שְׁלִיט

מאת ד. קמחי

פרק ראשון

א.

המדרגות שהובילו מן הגינה הקטנה בחוץ אל בית משפחת שליט, שנמצא בקומה העליונה, היו רעועות מאד: מדרגורזעץ. מתחת לפסיעות הרגלים השמיעו קולות כבדים של חריקה-אנחה. ומיד, למשמע אותן החריקות האנחות, היתה משרתת הבית, עקומת-הפה, מוציאה את ראשה מבעד אחד החלונות, מודדת את פני האדם העולה ואת גופו ומעווה את פניה ההדיוטיים בארשת מוזרה, שהיה בדה ביטוי מפורש ליחסם של בני-הבית לאותו אדם, המטפס ועולה במדרגות. עתים היתה מצהילה פניה, עתים זועפה, ולא אחת היתה נמלטת בחפזון לתוך הבית פנימה, כמי שנחפו להזהיר על סכנה המתרחשת לבוא. ודואיל ובאי אותו הבית מרובים היו, והדלת סובבה כל הימים על צירה, היתה זו כמעט עבודתה העיקרית לפתוח את הדלתות ולנעולן, להקביל את פני הבאים א להרחיקם. ילידת-בית היתה לאותה משפחה, מעין מקנת-כספם מימי ילדותה, ובמוחה ההדיוטי, המרוכך, צירפה לה ב"קיצור" את תמצית כל היחסים של בני-הבית בינם לבין עצמם ואת יחסיהם למבקרי ביתם, וכל אותם ה"סודות" היו לה כאוצר יקר, השמור עמה בלבד. והיא השתעשעה באוצר זה מתוך דכרה סתומה, שעל-ידי-כך יש גם לה כאן, בבית הזה, כוח ושלטון. ולא אחת אמנם הגיעה היא, ההדיוטית עקומת-הפה, לידי שליטה על כל ה"תקיפים" המרובים שבאותו בית, וכמעט כולם היו מחניפים לה, מתרפסים לפניה ומכנים אותה בשמות-לואי של חיבה. איק'לה היו קוראים לדה, כרגיל, אבל לכינוי זו נוספו בהמשך השנים עוד כמה כינויים של דחיבה.

בחתונתן של כל בנות הבית לקחה חלק, וכל תעתועי-האהבה של כל אחת מהן היו שמורים עמה כמו חיים לאחר שנשתכחו מזכרון ה"גיבורות" עצמן. שכבר ילדו בנים ובנות בדמשך הימים. עתה נותרה עוד אך אחת בבירת.

הצעירה מכולן, שעמדה פנויה במשפחה, והיא, מרוככת-המוד, היתה משתתפת השתתפות רבה ב„רומאן“ שלה; מרחיקה כהרחק יתושים את כל הבחורים, שהיו מטפסים ועולים במדרגות הרעועות של הבית, מרעימה להם פנים ומעקמת לקראתם את פיה המעווה — ומעלה עליה צחוק ואושר בהשמע על המדרגות פסיעותיו שלה, של ה„מיוחד“, שאותו הועידה היא לה. . .

וראה זה פלא: כמעט רוב בנות המשפחה נישאו לאלה, שאיקה'לה הועידה להן. כדבורים וכירזשים וכזבובים היו הבחורים עטים זה שנים רבות על הבית הזה, שהיה מלא בנות בוגרות נאות-מראה ודקות-גזרה — מרזהדרים בכנפיהם בנות הגוונים המרובים, ועקיצות מעקיצות שונות להם, ודבש ורעל תחת לשונם, ושקר ותרמית וכו'. ובכל אלה הבדינה היא, איקה'לה, היטב, וב„אינסטינקט“ שלה היתה שמה עיניה למן הרגע הראשון בפלוגי ולא באלמוני, ועל משכבה בלילה הירצה גזרת מיד: פלוגי לפלוגית, ולא נחה ולא שקטה עד אשר הסכימו הכל לדעתה. ואם אותה הבת, העומדת להינשא בשנה זו (כי בכל שנה הגיע תורה של אחת להינשא), היתה טועדה מחמת „עיורונה“ או מ„קוצר-המשיג“ ושמה עיניה באחר, היתה איקה'לה פורשת כפיה לפניה ובוכה, שתרחם על עצמה, שלא תאבד, חלילה, בידיה את חייה, את מזלה, ולא אחת היתה מתכנסת בלילה, בדצות או לאחר-הצות, אל מיטתה של אותה בת ומשביעה אותה, שתשמע בקוליה, אך בקולה, והירצה מנשקתה מאליפות, עד שהשיגה ממנה את הבטחתה בשבועה, וכאשר גזרה כן קם הדבר והיה.

עתה היתה איקה'לה כבת חמישים. כבר השיאה את כל בנות הבית, ורק זו האחת, הקטנה מכולן, ה„גרועה“ מכולן, ליבה'לה, או אדוובה, כפי שהיא מתקראית בפי האחרים, נשארה „על-ראשה“, וצרות הרבה היא גורמת לה. אין היא יורדת כלל עד חקר תכונותיה — ואוי לה ואבוי לה: אין היא מבינה כלל לחפצה, למהלכה עם הבחורים, לכל חייה ורצונותיה, וצר לה עד מאד, והיא רוגזת הרבה בימים האחרונים ומרעימה פניה מבעד לחלון אל המטפסים ועולים על פני המדרגות הרעועות והנאנחות.

— „טוש... טוש... מעין הברה כזאת פולט פיה העקום בראותה את האברכים עולים לבית, כמדמה להבריה איזו „חיות קטנות“, המפריעות את סדרי הבית, מלכלכות אותו, או באות סתם ללקק מעט מדבשו — סתם... סתם...

ומחמת ה„צרות“ הללו וה„יסורים“, שליבה'לה גורמת לה ולאמה ולאביה ולכל המשפחה הגדולה, ומחמת עוד כמה עניני משפחה, שנסתבכו בימים אלה יתר על המדה, הגיעה להתרככות יתרה במוחה, שנתבטאה באופן מיוחד במינו: בנפשה המרוככת ובמוחה המרוכך נצטללו כל אותם עניני הבית בבהירות גדולה, וביוזם ובלילה חזתה כמתוך נבואה את אחרית הבית הזה, שתהא אחרית לא-טובה, והיתה ניעורה משנתה ומדובבת לעצמה קטעי-דברים, שקשה היה להבחין בתכנם, אלא שהיו מלאים חזרת קשה.

ב.

ולאיקה'לה עוד שני שותפים בית דנוה, שחזו כמותה את החנות הקשה של הבית — שני אנשים שונים בתכלית, אלא שבשלשתם היה בודאי איזה דבר משותף ומאחד.

אחד מאלה היתה אשה זקנה, כבת שבעים או שמונים, אמה של גברת הבית, האשה מרת סג"ל. ייחדו לה בית הזה במקום חבוי בחדר חבוי, שלא בא בחשבון בבית ולא דוה נראה לעין המבקרים. שם שכבה זה שנים הרבה, מסתכלת בתמונת בעלה, התלויה על הקיר למעלה, ר' יעקביוסף סג"ל, נ"ע, ומפליגה כל דמים בנהר-זכרונותיה הרחב, שאדי-ערפל כבר מרחפים עליו; מביטה בפני נכדיה ובני-נכדיה המרובים, מחייכת בחיוך שלא-מעולם-זה ונועצת בכל עינים תמהות ומפחידות. ומחמת העינים המפחידות הללו, ומפאת אותה ההרגשה הסתומה, שדוקא שם, בחדר המוקצה, המאפיל ומעלה באשר כל-שהיא, "מתרכזים" אותם הזעזועים של הבית וניב להם מפורש בעיניה הנפחדות של הזקנה, כאשר ניב להם בפניה ההדיוטיים של איקה'לה המשרתת — הירזה אף היא, הזקנה מרת מירה, למצוה, ונכדות ובעליהן היו כולם מחניפים לה, מכפרים פניה במנחות, והיו אנוסים, לרצונם או שלא לרצונם, לשבת עמה ולספר לה הכל. אלא שהיא ידעה תמיד את "הכל" עוד קודם שסיפרו לה. ואולם ביחוד "פחדה" מפניה הנכדה הקטנה מכולם, ליבה'לה, ואהבה אותה ביחוד. הזקנה היתה שומרת צעדיה בימים אחרונים, ואף גם בלילות היתה יורדת מעל מיטתה בהרגגב, בשקט, ניגשת לערשה ללהתבונן ולראות, אם היא ישנה, אם היא בבית, אם היא בחיים.

ואיקלה המשרתת אהבה את הזקנה מירה. לאמיתו של דבר אך היא וליבה'לה אהבו אותה, האחרים רק נכנעו לה, התיראו מפניה, היו פותחים דלת חדרה הקטן בקול קריאה של ברכת שחרית או ערבית ומבקשים להסתלק מפניה. היו זורקים לה דברייקילוסים קלים, שהזקנה התענגה עליהם, לדעתם — ואפילו על יפי פניה, ואפילו על צעירותה ורעננותה — ומאחרי הדלת הנעולה היו מעוים פניהם בלעג האחד לחברו, גיס לגיסו, נכדה לאחותה, ואתם יחד גם הקטנים, בני-דם, שעמדו כיום בגיל של עשר או שנים-עשרה. ואולם מעיני הזקנה לא נעלמו כל התעלולים האלה, ומשום כך היה חזק שבעתים, ובלילות של התכנסות המשפחה לסעודה, שהיו מרובים במשך הדודש, כשאפשר היה לה לרדת מעל מיטתה ולהסב לשולחן, היתה יושבת בראש, והכל שררו אותה במאכל ובמשתה ולא פסקו מלהחניף לה. אחד החתנים, מבעלי נכדותיה, היה נוהג אפילו בשעת הסעודה לנשק לה על לחיה בנשיקה איתנה, מוגזמת, והיא היתה לוחשת לו בספק-לעג ובספק-אמת: "רמאי שכמותך; ראש לכל הגזלנים!" ואולם השליטה נתבטאה ביחוד בזה: בגמר הסעודה היו שלושת הדחתנים, או ארבעתם, שהיו כולם אנשים מסוימים, "בעלי-עמדה", דוקטורים,

מהנדסים ופקידים עליונים, נחפזים להביא לה, לזקנה, את מקלה מחדרה — מקל טוב וכותרת עליו של כסף, נדבת הבארון רוטשילד לבעלה ר' יעקב-יוסף סג"ל, נ"ע, שהיה ממסדי ה"קולוניות" ביהודה. עד לידי גיחוך היו מתרוצצים אותם החתנים, לבושים בגדי-ערב רשמיים, שחורים, עם צוארונים מוגבהים ומחשופים רחבים בכתנותיהם, ולא אחת היו רזוזרים שנים מהם או שלושה יחד ומגישים לה לזקנה את מקלה ברוב תכונה מלאכורזית. אבל הזקנה עמדה על עמדה בשקט, ובקדוזה את משענתה בידה עם כותרת הכסף, היה בה מדמות אצילות נוגה — ארשת מטושטשת לגזע עברי נושן אשר לבתי-אבות טובים שבמדינת פולין או רייסין וליטא. פלגי הקמטים שבפניה, קמטים על גבי קמטים, ערימות שלימות, היו מקבלים אז איזו רזוספת-בטוי, בהתיצבה בבגדי משיה השחורים; העינים, שעפעפו כיום בלי-הרף, נתרחבו ועמקו, ובצעדה בגראציה שלה לחדרה על פני אורך חדר-האכילה והסאלון, היו כל המסובים מסתכלים בה מאדווריה, וכל אחד יכול היה לראות היטב (אילו חוננו כל אלה כאן להסתכל הסתכלות נאמנת ונכונה) את התפארת הזאת שלה, שהיא מחולקת חלקים-חלקים קטנים בפני נכדותיה היפות, המסובות לשולחן, נשי חתניה, ופני ניניה, בני הנכדות, הקטנים, הנחמדים, שעמדו כיום בגיל של עשר או שתים-עשרה. אבל הם ברובם לא היו מוכשרים להסתכל, ולפיכך היו מרגישים בלכתה אך הקלה רבה, היו דופקים מיד על מנענעי הפסנתר או מכוננים את הגראמפון בשירי ריקודים, והיו יוצאים במחולות, הגדולים עם הקטנים יחד. ורק ליבה'לה, הקטנה בבנות, היתה נכנסת לפעמים לחדרה של הזקנה, למגנית לב אמה ואחיותיה, מתיחדת עמה שם שעה ארוכה וחוזרת אל הסאלון נבוכה כולה ונוגה — דמות אצילית של גזע עברי נושן, זכר לבתי-אבות טובים שבמדינת פולין או רייסין וליטא.

ג

והשותף השלישי לכל אותם העינים, עיני המשפחה והמסובים, היה אדם צעיר כבן עשרים או עשרים וחמש, משורר צעיר, אורי שמו, שהיה מקרובי הבית, קרוב למשפחת מירה הזקנה וממקרובי המשפחה כולדה, הנכדות הנשואות והזנות ובני-הנכדות. היה מעורב ביניהם, מסב לשולחנם ביום משרה ושמחה, מתכנס בפינתו המיוחדת לו בסאלון המחשיך, המלא לו מרבדי פרס ובזכארה ורקמות-משי מרקמות הודו; מתבונן בכל דחיים האלה, שהיו לו לפרשת הסתכלות גדולה, ומתענג על התפארת הזאת, הגוועת בבגדי-המשי של בנות-הבית ובדמותן הנלבבת, המחוטבת, השלמה, ומשתתף באבלן, האבל הפנימי של הגזע בדלולו, בהתנוונותו; יודע שגעונות כל אחד מהם ורואה את דהבית כולו קשור יחדו בעצבים מתוחים — רשת של עצבים, כחטי ברזל דקים-הדוקים, שכל בני הבית אדושים בהם, לכודים בתוכם ללא-מוצא, והם אף-על-פי-כן חיים

כולם את חייהם, אוכלים ושותים ומחוללים ופרים ורבים, מורשים את עצביהם לבניהם אחריהם, ועם זה דומים כולם יחד כמהלכים על פני קרקע־של־זכוכית ומתיראים כל הימים שמא תשבר ביום אחד אותה קרקע־זכוכית מרצחת רגליהם, והכל יתפורר עמה.

מה יתפורר? — על שאלה זו לא ידעו תשובה. ואולם בפני הנשים לן אותו פחד ב„ניואנסים“ שונים, והיו משום כך מאמינות בכל מיני אמונות תפלות, בכישופים ובניחושים, היו נשטפות באילוזיות, מפחדות לחיי בניהן, שלא יפלו, שלא ייהרגו ברחוב; מנשקות את ילדיהן נשיקות יתרות מנשקות האחרת לשניה, מנשקות את גיסיהן חליפות, מתרפקות אשה־אשה על בעל אחותה, ומנשקות בסתר, לבל יראה זה, את הצעצועים הקטנים שבחדרי־ילדיהן לשם „סגולה“, ובוכות הרבה, יתר על המידה, ללא כל סיבה, ומתענגות בבכיותיהן לפני דמראות הגדולות שבחדרי־משכבן, ומתפנקות עם עצמן, מפנקות את גופן, רודצות הרבה באמבטיות ומקפידות ביחוד על תחתוני בגדיהן, שיהיו טהורים, טהורים.

ואורי, המשורר הצעיר, אהב את אורו של אותו בית, את הגינדה הקטנה הפורחת לפניו, את הסאלון הגדול עם מרבדיו המרובים, את ההארמוניה שבתוך הדיסהארמוניה הזאת כולה — ואהב את המדרגות הרעועות עם איקה'לה הרעועה, ההדיוטית, ועם האשה מירה, קרובתו הרעועה, המטושטשת במשהו, וראוה בהן את המסגרת, המשלימה את תמונת הבית הזה כולו.

ואילו הנשים הנשואות, בנות הבית, היו „משתמשות“ בו, במשורר הצעיר, כבכל־קבול מיוחד במינו, שהערו לתוכו את רגשותיהן המרפרפים, ארץ ספורי דמיונותיהן וארץ בדיהן, והיו יושבות לא אחת ומספרות לפניו ובוכות; בוכות ומספרות וחוקרות יחד אתו את „החיים“, שומעות אפוריסמין מפיו, מתעלצות על ידו, עליידי התמימות שבו, אל משהו נישא, מרחף, נעלה על הדילוניות של בעליהן וקרוביהן ומבקריהן — והוא משתף עצמו בכול ורואה במתוהיהחיים אך יגון וצער שירה.

ובדמדומי אותו הסאלון, בסתר פינתו, יש ותקרב אליו לפעמים האחת מהן, תשב על ידו ורצתנה לפניו את כל סודות־חיה, דבר לא נעלם, עד לדברים ש„בינו לבינה“, והוא מאזין כולה, נוטל את ידיה של המספרת, הידים החיוורות של בנות המשפחה, ידים המונחות בכף כחתלתולים רכים וחיים, מלטף אותן באצבעותיו, ועיניו מעורפלות ומטושטשות מרוב חושינו בו. את כולן אהב וכולן התהלכו אתו בכל גילויי לבותיהן וגם בגילויי בגדיהן: היו מתפשטות בפניו את בגדיהן העליונים ללא־בושה, מראות לו את גרביהמשי הארוכות ואפילו את הביריות החדשות, שהתקינו להן. והוא בא לבית כל אחת מהן; נכנס בשקט רב, בא אל בירת־המבשלות ושואל על פלוגית דגבירה מפי המשרתות — ואותה הגבירה שומעת את קולה, קולו הילדותי, הנבוכ במשהו, וקוראה אותו אל חדרה ומתחילה לספר לפניו ולבכות על אותה „התפוררות הקונסטרוקטורה“.

כביטוי שלו, שהיתה מיסודות נפשן של בנות אותו הבית, ולתאר לפניו מחזורי-אימים של איבוד-לדעת: דזיתוך הגידים עלידי סכין, תלידי בחבל או קפיצה לתוך הים . . . כי אין דרך . . . אין מוצא . . . ואורי דחור לביתו ומצרף לו את כל החיים האלה צירופים-צירופים, בוחנם, מעמיק בהם, קובע להם „מסגרות“ ונשטף כולו ב„קומפליקסים“ של פרויד ובתורתו.

ד.

עתה, עם פריחת הסיפור הזה, נמצאו באקראי באותו בית, על כל חדריו הגדולים, רק שלשה אלה, שלא היו מבני המשפחה העיקרית, ורהבית כולו דמם, שלא כרגיל.

היתה זו שעת אחר-הצהרים נוגה באור מימי החורף. מבעד לחלונות-הדרום נכנס אור קלוש, שהוכחה עלידי התריסים דמוגפים למחצה בחרכיחם. השולחן הגדול שבחדר-האכילה עמד מחובר בקרשי-התוספת שלו, מילא כמעט את החדר כולו, והיה ערוך לארוחת-ערב של סעודת-קרואים. פרחים גדולים מכל הגוונים להטו באור המעט, החודר מבעד לחרכים, והיו עתה, בדממת הבית, נוגים, בודדים, ודומים כמשקיפים אבלים אל השולחן ואל קערותיו וצנצנותיו ובקבוקי המרובים. בכל הדומם הזה, המצוחצה, היו הפרדזים כמשהו, החי כאן שלא לצורך, ולוהט ומיפה את הצחצוח דהזה שלא לצורך.

לעשרה או שנים-עשר זוגות היה השולחן ערוך, והכסאות עמדו טורים-טורים, והיו בודדים ואבלים באותה שעה ככסאות בית-קפה בשעת בוקר בחללו הריק של הבית.

ואל מול דדר-האכילה הזה, דמפואר, בפינת הפרוזדור, שעבר לאורך הבית, עמדה פתוחה דלת חדרה של הזקנה מירה, שהיה אפל כולו משום שהזקנה סבלה מכאב-עינים, ומחמת זה ייתדו לה החדר דחשוך ביותר, שרק מלמעלה דחדרו לתוכו קרני-אורה מבעד לאשנב סמוך לרזקרה. עתה, בימי החורף, היה החדר קר ואפל לגמרי, ומשהתדליל הגשם יורד עם שעות אחר-הצהרים, ניטשטש כולה, והיא ניטשטשה בתוכו, במיטתה, בחבילת בגדיה, שגדלה ועבתה עליה בימי קר-החורף.

ממיטתה השקיפה הזקנה כל אותה שעת אחר-הצהרים מבעד לדלת הפתוחה וראתה אחד מקצות חדר-האכילה דחזוגג וראתה גם מקצת מן הפרחים הלוהטים באור הנופל עליהם מדרום; הסתכלה בתפארת הזאת ונאנחה וחזרה ונאנחה. „התקום בערב הזה לסעודה?“ שאלה את עצמה. ואולם כל שאר השאלות, שחזרה ושאלה בנפשה כל אתו היום כלי, ניטשטשו ולא היו ברורות לה היטב. הדחורף הכביד אליה מאד. הה, דחורף הזה! מאז לא הרבתה שיחה עמו, עם בעלה ב"ע, כאשר היא מרבה לשוחח עמו בימים האחרונים. סימן הוא, כי הגיע גם תורה לילך אחריו. אבל על שום מה גדולה כל-כך

דיווח הבדידות בבית הזה? ומדוע יצאוהו כולם? הגה הם שומרים שוב את „סודותיהם“. ומאדור ש„נשמרים מפניה“, הרי ברור, שאין לה עוד בשביל מה לחיות. . . . בשביל מה. . . . נו? — וב„נו“ זה היא פונה אליו, אל ר' יעקב-יוסף סג"ל בעלה נ"ע, והיא מתריזה כנגדו על זה, שנסתלק והלך לו להתענג שם בגן-עדן, והשאיר אותה כאן לאנחות. . . .

והזקנה מירה נאנחה הרבה כל אותו יום, וביחוד כשראתה את בני-הבית מבוהלים כולם, מתלחשים ורוגזים. ומתוך חולשתה נרעעו כל המעשים, שנעשו בבית במשך היום הזה, האחד — צילצול הטלפון מבוקר השכם; עריכת השולחן; הבאת הפרדחים והכלים והיינות ומי-הסודה, והיא תוהה בנפשה ושואלת למה מאורעות, שאיעו או שיארעו כאן היום, ואולי מכינים כל זה לכבודה? הן היא הולכת עוד מעט ונפרדת מהם — וכלום אין חתניה הנכבדים ונכדיה מפתיעים אותה בנשף-פרידה כזה עם כלי-זמרים ועם יין וכוסות ורישואות-חג? „מה. . . . נו?“ — ואולם ר' יעקב-יוסף סג"ל בעלה מתהלך, כדרכו, הגה והלום, שקוע כולו בהוויות-עולם אחרות, ואינו רוצה כלל לקחת חלק בכל מחשבותיה-תעלוליה. כך הוא מדהלך לו וחושב אך על עניניו שלו, כדרכו, מתרחק ממנה מצדד עצמו אל הקיר ועומד שם להתפלל „מנחה“...

וכמירה הזקנה נאנחה באותו יום גם איקה'לה המשרתת. היא ידעה על מה נאנחה, אלא שהשביעיה לבל תספר לזקנה, כי אם לא — יקרב קצה, ח"ו. התהלכה משום כך רוגזת כולה ונשארה בודדה בחדרים ביום-החורף האבל, ובקשה מאד בלבה, שישמעו במהרה על פני המדרגות צעדיו שלו, של אורי הצעיר, למען יבוא וינחם את קרובתו הזקנה ולמען יגרש מעט, עלידי „השתתפות“, את התוגה הגדולה, שירדה פתאום עם הגשם, עם הרוחות והעננים, על הבית.

ובהתקרב הערב אָמנם נשמעו צעדיו של אורי, והוא בא, עלה במדרגות-העץ, שהיו שטופות גשם ובזף הרבה, ואיקה'לה לא שמעה משום כך את בואו, ואולם כראותה את פניה ידעה מיד, כי אף הוא יודע.

— אָסור לספר. . . . אָסור לספר לזקנה! — נעצה בו ארז עיניה במבטה ההדיוטי, שהיה היום חד ביותר וגמגמה: — אָסור. . . . ואולם, כמובן מאליו, לא יכלה לעצור ברורחה ושאלה את אורי, והתחילה בוכה מיד בקול, שנשמע עוד הרחק מחדרה של הזקנה — אם אָמנם אמת הדבר, שכבר לקחה היום לבית-חולי-הרוח. . . . אם אָמנם כבר לקחה? . . .

— לבית-המשוגעים! . . . וי. . . . וי. . . . לבית-המשוגעים. . . . — התחילה מתיפחת — אורה'לה הקטנה. . . . לבית-המשוגעים. . . . אָנה אני באה! . . . וי. . . . וי. . . .

התנפלה על השולחן והתחילה רוקעת ברגליה, וקורא:

— אורה'לה! . . . אירה'לה! . . .

ואילו פתאום, כמתוך הכרה במעשה הנואל שעשרתה, התאוששה ונחפזה לראות את הזקנה בחדרה. אבל הזקנה נרדמה אותה שערה בדובבה לנפשה ולא שמעה מכל הנעשה בבית. ובחוזך ירד גשם חזק ודפק על התריסים המערביים.

ה.

כדרכו, התכנס אורי לפינתו בסאלון, וכשעבר על פני חדר-האכילה החוגג, הערוך ומתוקן לסעודה, היה לו מוזר מאד לראות, האיך משתלבים בבית הזה יחד החג והאסון, השמחה והתוגה — ודוקא היום, דוקא היום! לבו נצבט בו מאד. רטוב כולו מגשם בא עתה מקצוי העיר, מבית חולי-הרוח, שאליו הביאו, הוא ואהובה הנערה, ארץ אחת מנכדות המשפחה, נערה קטנה, שעמדה בגיל של עשר או שתים-עשרה שנה, והכניסוה לתוכו. דעתה של אותה קטנה נטרפה עליה, והמשפחה כולה נזעקה באותו יום-חורף אל בית אחת דהבנות, ששם שכבה הקטנה, והיו אנוסים לסלקה מן הבית ולהביאה למגורות לבית ההוא שבקצוי העיר, בית חשוכי-המרפא, למען דביא מנוחה לבית.

אלא שלאותו ערב נקבעה גם סעודה גדולה, כרה שלמה לכבוד בחור עשיר, שבא עם הוריו לתור את הארץ ממדינת-הים, מאמריקה, על מנת לקרבו אל ליבה'לה, אהובה שליט, הבת, ולהשיאה סוף-סוף ולדפיטר ממנה.

מי יודע, איפוא, על מה נצבט בו לבו של אורי יותר באותה שעה: אם על המחזה, שהיה עוד חי בלבו — כאשר יחיו המחזות בלבות משוררים — מכל אשר ראו עיניו לפני שעה מעטה באותו בית שבקצוי-העיר, או על המחזה של עיניו כאן — השולחן הערוך והמתוקן לסעודה עם הפרחים הלוהטים לאירושיה של אהובה הנערה?

רגעים יקרים אחדים מינה לו מזלו ביום זה בחברת הנערה, שהוא שואף צילה. הצער המשותף, צער המשפחה, שנטל חלק בו יחד אתה, חלק כחלק, הביא לו רגעי-אשר מעטים בלכתו אחריה כל היום הזה כולו ובהפליגו אתה יחד בעגלה אל קצוי-העיר, והם נושאים על ברכיהם חליפות ארץ הנערה המטורפת הקטנה. מה יקרה לו אהובה, הנערה הצעירה, ביום זה! משנה-רוך נשתפך בפניה. הבגדים השחורים הצרו את גזרתה הצרה וצוארה דלבין כליכך מתוך הצוארון השחור המקיף אותו, עד שהיה אנוס לעפעף בעיניו בהסתכלו בה, כמי שמכניסים לר נר בחשכה. השעין אל לבו את הקטנה המטורפת, כיסה את ברכיה היטב מפני הקור, והסתכל בעינים נבוכות בפניה הנוגים, העצובים, של הנערה אשר על ידו, ושאל את עצמו רק שאלה אחת: האומנם יבוא הוא פעם על שכרו על כל השתרפותו זו? האם ידעא הוא מן הזוכים והנערה הזאת אשר לימינו תטה אליו חסדה ותתן לו, שישאנה כך על ברכיו, כאשר הוא נושא את בת-אחותה החולה? וכשנתגלגלה העגלה הסגורה וטיפות הגשם ירדו

והנערה שתקה אבלדה, רָאָהּ הוא, כמו תמיד, כבכל אשר יבואנו בחייו, במדונה את הנערה, את אהובה שליט, חולה אנושה, והוא מוביל אותה על ברכיו, נסמכת ללבו, אל בית-החולים, והיא מביטה בעיניה הנגזרות אל פניו האבלים. באהבה היא מבטת אֵלָיו, והוא מאזין מעל לראשו מעין זמרה רכה, שאזון לא שמעה כמותה מעולם. . . .

— איזה יום-עצב היום — אָמרה אָז אהובה לתוך חלל החרוב השומם ביום החורף, בגבור בחוץ הגשם ואתו הערפל, שעטה את הבתים אשר במרחק כבתכריכים לבנים שקופים, ואחר לדחשה כמו לעצמה :

— אורי, חפצה הייתי למות ביום חורף כזה. . . . ארוך-מתים קטן, נישא על כתפי בני-אדם, הולם כל-כך את היום דהזה ואת הרחובות האֵלֶּה. . . .

ואורי נרעד מאד בשמעו ארז דברי הנערה. ה"רחמנות" השלמה נשתפכה על פניו והוא מבקש ממנה, שלא תוסיף ותדבר כדברים האלה. ובעוד העגלה מתקרבת אל מחוץ לשכונות, אל קצויה-העיר, הוא אוזר שארית אונו ומבקש להפידו "רוח-חיים" בנערה דהאבלה, המבקשת את מותה, והוא מתאמץ לִהְיוֹכִיחַ לה על-פי סופרים וספרים, שרק החיים הם תכלית הבריאה, וכל המסתכל הסתכלות עמוקה ונכונה, רואה בטבע כולו רק את ה"פרינציפ" של החיים — ואפילו במורז יש לראות, כדברי גיתת, "אך תחיה חוזרת בגלגל־החיים הנצחי"...

ואולם באותו רגע דממה העגלה לפני בית-חולי-הרות, אהובה הנערה ירדה ראשונה ומשכה בפעמון, וכרגע יצא לקראתה הרופא, מנהל בית-החולים, שכבר המתין לבואה בשעה זו. החולה הובאה אל חדרה, שהיה מזומן לָהּ, מסודר כולו ומלבין במטתו הקטנה, מיטת-ילדים.

והנה זכה אורי באותה שעה לאשר לא זכה מעולם, ושילומים גדולים באו לו לפתע, ללא צפיה: כשהובאה אורה'לה לאחר שעה רחוצה מחדש ולבושה בבגדי בית-החולים המלבינים, הפשוטים, ודחושכבה במיטתה הקטנה, לא יכלה עוד אהובה לעמוד הכן על רגליה, נתמוטטה וצנחה ונפלה — — ונפלה לתוך זרועותיו של אורי ונשענה אֵלָיו לבו; והוא נושא עליו את עתרת-הגויה, מרעיד כולו ומשומם ומשווע לעזרה. וכאשר פקחה את עיניה, עדיין נשארה עומדת על ידה, משעינה את ראשה על כתפיו וגועה בבכיה.

וכעבור עוד שעה מעטה הלכו שניהם ברגל, בתוך הגשם שברחובות ובתוך המים, והיא מבארת לו במלים פשוטות וברורות, שהנה עתה, בשעה זו, מצארה סוף-סוף את דרכה בחיים :

— כאן, בפרוזדורים אלה, מקומי. . . . כאן, אורי, אותו האויר הנחוץ לי ולשכמורתי. . . .

ואחר שתיקה קלה :

— מי יודע, אם לֹא עוד מחר אהיה כאן. . . .

ובלחש, כדרכה, כמי שמדובב אך לעצמו:

— אליה אלך, אל אורה'לה ואשב על ידה ואשמש אותה . . .

ואורי נצבט בו לבו מאד בשמעו את דבריה, והיא מוסיפה ומדברת בהתרגשות:

— „תג-אירושין“ הכינו לי ללילה הזה . . . אבל אני איני רוצה ב„חתנים“

. . . לא, לא יצא מזה כלום. לא, לא . . .

ובעמדה לפני בית-אחותה, הושיטה לו את ידה, ובדיוך-רוך בפניה, כמי שמבקש לנחם אבלים, הטיפה לו דברי-נחמה:

— שם, אורי, בקצויה-העיר, נתראה . . . שם תבוא, ואני אצא לקראתך,

בבגדי המלבינים ואקבל אותך ונשוחח יחדיו . . . בודאי תבוא . . . הלא אתה טוב כל-כך . . .

החורגת לו שלום ודלגה אל בית אחותה. ואחר דולך לבדו ברחוב, בגשם, ובא הנה. והנה לפניו חדר-האכילה המתוקן לסעודה, ולבו נצבט בו על „אהבתו“, שהגיעה לסופה, והוא כואב על חמדת ד-הנערה, שתסוף שם בקצויה-העיר; שתיפול שם, שתכמש ותתנוון . . .

ו.

אותה שעה הקיצה הזקנה מירה מתנומתה לשמע דפיקות הגשם והברד על אשנבה, הסתכלה בחדרה, שהחשיך עתה שבעתים עם בוא הערב, לא ידעה תחילה ארז יום-השבע, את השעה. אלא משראתה את השולחן הערוך, שהציץ בקצהו לתוך דחורה, זכרה מיד את הכל, והתחילה קורא: לאיקה'לה המשרתת, שתבוא אליה.

ואולם מיד קם ורץ אל חדרה אורי מפינתו בסאלון, והוא אינו מבחין תחילה בגוש הבגדים, שבתוך גוש הכלים אשר על המיטה, ורק לאחר שהזקנה קורא אותו בשמו, דווא מתקרב ויושב, כדרכו, בקצה מיטתה. אחריו באה איקה'לה והביאה לזקנה את הקפה הטוב שלה עם הקרום העבה, עלתה על מיטתה וסילקה מן האשנב שלמעלה ארז הוילון הקטן, ובתנועות דידיוטיות, שהיה בהן ביטוי גלוי, שהיא עשירה היום ב„סוד“, שאסור עליה לספרו, יצאה את החדר והפנתה את ראשה ועקמה את פיה העקום לאורי, כמתרה בו, שאף דווא לא יגלה כלום, כי אסור; „אסור-חזיר“.

ואולם הזקנה נגשה מיד אל הענין בלא כל קפדניות ושאלה על ברת נכדתה, על אורה'לה, על שלומה. עיניה נתכסו בדוק של דמעות, ומבעד לאשנב שלמעלה ירד האור ודואיר במקצת את ערמת הקמטים שעל פניה, שבתוכם נתגלגלה מקמט לקמט דמעה אדמת או שתים, ועבררה מיד והתחילה לדבר על עינים

אחרים. על בעל־הדברה, על בעלה שבגן־עדן, שלכל ענין וענין גלווה הוא בהרהוריה בימים האחרונים, וסיפרה שהוא, ע"ה, בוודאי שלא יכול היה לשאת את כל תהלוכות הבית הזה. הנה ערכו את השולחן הזה, הגדול, לרחל ולריק, ליבה'לה לא תקח את ה"אמריקאי". עיורים הם כולם, אף־על־פי שעניניהם כל־כך גדולות. אלא שהיא כבר רחוקה מכל הענינים דהאלה, והיא יודעת שעוד מעט תסתלק מכל זה ותשאיר את הכל לאנחות — כאשר השאיר הוא, נ"ע, ארז הכל לאנחות, לאנחותיה, ונסתלק לו. ואחר התחילה שוב לוחשת כמו לעצמה, כמתוך חולשה: מן הבוקר נסתלקו כולם . . . ברחו ונשמטו מן הבית בסוד . . . אחד־אחד . . .

ואולם כאן, כנראה, גדל כאבה מאד, ודחוקה לא יכלה לעצור עוד ברוחה, ראשה צנח על כרה, והיא לוחשת לעצמה רק את שמה של בת נכדרה הקטנה, אורה, אורה'לה, שבא אליה היום האסון — לוחשת ומניעה את שפתותיה בהרהוריה המטושטשים־האבליים, ורואה את המות מרחף לעיניה, מרחוק, והוא מתקרב ובא אל הבית, אל מיטתה; הרגישה מחנק בגרונה, בנשימתה, התאמצה להרים ראשה ולא יכלה והורתה בידה לאורי, שיבוא לה לעזרה. אורי השקיט אותה וביקשה, שרננוח על כרה, והוא יושב מרעיד כולו מאימה, שמא, מי יודע, תוציא הזקנה את נשמתה, והוא יחידי עמה בחדר. ואחר יבואו כולם ויתישבו לשולחן, לסעודה, ליינ, ולא ידעו כלל, שהוא יושב כאן על יד הזקנה, זקנתם המתה . . .

וכדרכו נשטף בתוך דמיון זר, ורצה עצמו יושב כאן, בחדר החשוך, האפל, כל הלילה כולו, על יד גופו של דה"בר־מינן"; שוקט הוא יושב, כמתוך הנאה עמוקה, מין "עונג" מיוחד, ואינו מפריע את שמחת הבית — את שמחתה של אהובה, שמביאים לה חתן עשיר לביתה, והוא "גורן להם", שיחולו, שינגנו, שישתכרו ויתחוללו, והוא לבדו יושב על יד המת עד הבוקר. ובבוקר יקרא בסוד את אהובה אל החדר; ממיתתה יקראנה, בעוד אשמורות עיניה עצומות לאדמר ליל־התענוגות, ויראה לה את זקנתה המתה וילחש לה על אונה, שלמענה, אך למענה, עשה הוא את הדבר הזה ושמר על דחוקה המתה לבדו־לבדו, כי לא חפץ להפריע לה באשרה הגדול . . .

ואולם פתאום הופרע מדמיונו. הזקנה נרעדה כולדה והגביהה את ראשה מעל הכר בתנועת־גוף איתנה ועיניה באשנב הקטן שלמעלה — עיני־אימים למשמע הרעמים בחוץ והברקים, שהצליפו באותו רגע באודם על פני שמשות האשנב.

מה זאת? — שאלה. ואולם האשנב הואר אז שנית ושלישית באור מצליף, ואחריו נשמע הרעם בגלגל בקול תרועת־נצחון גדולה, וכך חליפות, הברק והרעם והרעם והברק. ולאחר־זה הלמו שוב טיפות־הגשם החזקות על דלתריסים והפחים. ואורי לא ידע עוד נפשו, הסתכל על סביביו וביקש מאד בלבבו, שישוּב־נא במהרה בניה־הבית, למען לא ישאר לבדו עם הזקנה, עם הדחשכה, עם הרעמים ועם המוח.

ואולם המחזה דהיה עוד מרעיד יותר: בגבור החשכה בבית לא יכלה עוד איקה'לה המשרתת לעצור בתוגתה ובסודה, שחנקות כל היום כולה, ובהרעם הרעם ובהברק הברק על פני חלונות המטבח, שעבדה בו, נרעדה, נפחדה, נתיראה מעצמדה, ביקשה להתחזק ולא יכלה — ופרצה בצעקה הדיוטית לחדר הזקנה, נפלה לארץ, התפתלה כנדרש, תלשה שערותיה וצעקה, שהיא הולכת למורד; הנה היא הולכת למות. „אינני יכולה עוד! אינני יכולה עוד!“ — התרוממה מעל הארץ, התנפלה על הזקנה במיטתה, התחילה מנשקתה בפניה ומתחננת לפניה שלא תמות; לא תמות; היא אינה יכולה עוד. היא אינה יכולה להשאר לבדה.

ואולם אז נשמעו מצעדי־רגלים מרובים על פני המדרגות הרעועות; מדרגות העץ. בני המשפחה חזרו. לילה־הסעודה דהלך וקרב.

(המשך יבוא)

